

YENİ AHİTTE KADININ DİNİ, HUKUKİ VE SOSYAL STATÜSÜ

Hazırlayan: Mustafa Özkaya

Nisan- 1998

Araştırma sonucunda kadının hukuki, dini ve sosyal statüsünün niteliğini belirleyen yeni ahit ifadelerine geçmeden önce karşı cins olan erkeğin değerlendirilişine kısaca değinmekte yarar vardır. Nitekim erkeğin Yeni Ahit'te sözü edilecek olan statüsü kadının tüm alanlarda ikinci yahut daha alt kademelere inmesini gerektirici nitelikte olduğu görülecektir.

Yeni Ahit'in gerek İncil rivayetleri (Matta, Markos, Luka, Yuhanna) gerekse resullerin tüm mektuplarının inanç ve ibadet çerçevesini çizerken en çok dayandıkları referans kavram baba ve oğul(lar) kavramlarıdır. Buna yüzlerce örnek vermek mümkündür. Bunlardan birkaç tanesi şöyledir. Hz. İsa ağzından:

“Her şey Babam tarafından bana verildi; ve Babadan başka hiç kimse oğlu bilmez; Oğuldan ve Oğlun keşfetmeyi dilediği kimseden başkası da Babayı bilmez.” (Matta, 11/25)

Bu ayette oğul ve Baba ifadelerinin Hz. İsa ve Allah için kullanıldığı malumdur. Ancak “oğul” kavramı Yeni ahit çerçevesinden bakılacak olduğunda (yukarıdaki ayet ve benzerlerinde yalnızca Hz. İsa kastedildiğini belirterek) tüm bu dine inanan erkekler için geçerli olabilecek bir kavram olduğu söylenebilir. Hatta bunun da ötesinde Hıristiyanlığın gönderilişinin temellerini oluşturan ideal kavram bile denilebilir. Buna göre Hıristiyanlık kendinden önceki Museviliğin aksine insanların şeriat sınırlarını aşarak, ibadet eden kullar değil Allah'ın (Baba'nın) bizzat oğulları olmalarını sağlamak amacıyla indirilmiştir. Musa kavmine Allah gazaplandığından onları şeriatla ve hem de çok katı kuralları olan bir şeriatla sorumlu tutmuştur. Ne var ki Allah İsa olan oğlunu göndererek eskiye bir sünger çekmiş ve onu kurban ederek eskinin günahlarını da sembolik olarak ona çektirmiştir. Bu şekilde yeni din rahmet dinidir ve şeriatın ve ibadetin hâkim olduğu bir din değil, aksine baba-oğul ilişkisinin yaşandığı bir dinidir.

Bunu en açık gösteren ifadeler Pavlus'un Galatyalılar'a gönderdiği mektupta görülmektedir:

“Fakat iman gelmeden evvel, keşfolunacak iman için kapatılmış olarak şeriat altında muhafaza olunuyorduk. Şöyle ki, imanla salih sayılalım diye, şeriat Mesih için mürebbimiz oldu. Fakat iman geldiğinden, artık mürebbi altında değiliz. Çünkü hepiniz iman vasıtası ile Mesih İsa'da Allah'ın oğullarısınız.”(Pavlus'un Galatyalılara Mektubu, 3/23-26)

Gerçi Pavlus bu ifadelerinin peşinden Mesih'e vaftiz olanların onda kaybolacaklarını ve böylece ne Yunanlı ne Yahudi, ne kul ne azatlı ve ne dişi ne de erkek kalmayacaktır. Ancak kullanılan kavramın “çocuk” değil de “oğul” oluşu ve ayrıca kadını anlatan diğer ifadeler bunun erkeğin mutlak hâkimiyetini ve kadın üzerindeki üstünlüğünü değiştirici olmadığını göstermektedir.

Diğer ayetlerde de bunu görmek mümkündür:

“Artık kul değil, oğulsun; ve oğul isen, hem de Allah vasıtası ile mirasçısın” (Pavlus'un Galatyalılara Mektubu 4/7)

Hıristiyanlığın üzerine temellendiği bir diğer çok önemli kavram ise ilk günah kavramıdır. İlk günah insanın dünya sürgününün başlangıcına neden olmuş ve kadının neden olduğu insanların tümünü kapsayan bir kirlenmedir. Yeni Ahite göre kadın şeytana aldanmış ve Adem'in de aldanışına neden olarak tüm insanların paylaşacağı bir günahın müsebbibi olmuştur. Bunu Pavlus'un şu ifadeleri açıkça ortaya koymaktadır:

“Fakat kadının öğretmesine ve erkeğe hâkim olmasına izin vermem, ancak sükkütu olsun. Çünkü önce Adem, sonra Havva yaratıldı. Ve Adem aldanmadı, fakat kadın aldanarak suça düştü. (Pavlus'un Timoteosa I. Mektubu, 2/12-14)

Burada Pavlus kadını suçlu ilan etmekte ve devamındaki ifadelerle de kadının doğum sancılarının ve acı çekmesinin sanki bu suçun cezası olduğunu ima etmektedir:

“Fakat iman ve sevgi ve takdiste vakarla dururlarsa, çocuk doğurması ile kurtulacaktır.” (Pavlus'un Timoteosa I. Mektubu, 2/15)

Pavlus bu ilk günahdaki kadının ve Âdem'in o anki konumunu, pek tutarlı sayılamayacak bir kıyas yapmaktadır:

“Hakkınızda Allah’ın gayretiyle gayretliyim. Çünkü sizi pak kız olarak tek bir ere, Mesih’e arzetmek üzere nişanladım. Fakat yılan Havva’yı kurnazlığı ile aldatığı gibi, belki sizin fikirleriniz de bozulup Mesih’e olan sadelik ve temizlikten ayrılır diye korkuyorum.” (Pavlus’un Korintoslulara II. Mektubu, 11/2-3)

Hıristiyanlıkta kadının yerini belirleyici ifadelerle çoğunlukla Resullerin mektuplarında ve özellikle de Pavlus’un mektuplarında rastlanmaktadır. İncil’in rivayetlerinde adı geçen bazı kadınlar, Yahudilerin kardeş karısı ile evlenen yedi kardeşin ahirette kimle evli olacağı sorusuna İsa’nın verdiği cevap ve boşanmasının yasaklanması konuları dışında kadının İncil’de nasıl değerlendirildiğini net olarak tespit etmek mümkün değildir. Örneğin Pavlus kadının çocuk doğurmasını ilk günahın bir azabı olarak değerlendirirken İncil’de bu yorumuz olarak zikredilmiştir.

“Kadın doğuracağı vakit sıkıntı çeker, çünkü saati gelmiştir; fakat çocuğu doğurduğu zaman, dünyaya bir insan doğması sevinci ile artık sıkıntıyı anmaz.” (Yuhanna, 16/21)

Ancak yine de Pavlus’un bu yorumlarını destekleyecek nitelikte İncil’de bazı ifadelerle rastlamak mümkündür. Samiriye’den bir kadın (ki Yahudiler Samiriyelilerle iş yapmazlar) ile kuyu başında İsa’yı konuşurken gören şakirtleri şaşırılmışlardır:

“Bunun üzerine şakirtleri geldiler ve İsa’nın bir kadınla konuşmakta olmasına şaşıldılar; bununla beraber hiç biri ‘Ne arıyorsun?’ Yahut ‘Niçin o kadınla konuşuyorsun’ demedi. (Yuhanna 4/21)

Yeni ahitte sık sık tekrarlanana baba-oğul ifadelerinin Hıristiyan bilinçaltına yansımalarını özellikle Pavlus’un ve diğer resullerin ifadelerinde görmekteyiz. Onların bu tezlerini, belki de en fazla destekleyen dayanakları ise ilk günahta kadının rolü ve İsa’nın bir kurtarıcı olarak insanları Babanın Oğlu kimliğiyle bu günahı temizlemek için gelişidir. Gerçi İsa insanları bu lekeden (vaftiz olunmaları şartıyla) temizlemiş ve buna kadınlar da dâhil edilmiştir. Ancak bu kadının günahlara daha çabuk kapılışı ve erkeği de aldatışı özelliği ortadan kalkmış değildir.

Nitekim Yeni ahitte birçok yerde kadının çoğunlukla onun hukuki ve insani iradelerini hiçe sayarak, erkeğe Allah’a tabi olur gibi tabi olmasının istendiğini görebilmek mümkündür. “Ey kadınlar, kendi kocalarınıza Rabbe tabi olur gibi tabi olun “ (Pavlus’un Efesoslara Mektubu, 5/22)

“Yaşlı kadınlar, (...) genç kadınları kocalarını seven, çocuklarını seven, temkinli, iffetli, evde işleyen, iyi kendi kocalarına tabi olmak üzere terbiye etsinler.” (Pavlus’un Titusa Mektubu, 2/3-5)

“Ey kadınlar, Rabde layık olduğu üzere, kocalarınıza tabi olun” (Pavlus’un Koloselilere Mektubu, 3/8)

Görüldüğü üzere bu emirlerin hiç birinde net bir kayıt bulunmamaktadır. Bu da her halükarda kocaya itaatin gerektiğini gösterir. Nitekim Hıristiyanlığa bağlı olmayan kocalara dahi onları kazanmak adına itaat edilmesinin emredildiğini görebiliriz. “Ey kadınlar, aynı suretle siz kendi kocalarınıza tabi olun, ta ki bazıları kelama itaat etmezlerse, korku içinde iffetli yaşayışınızı görerek, karılarının yaşayışı ile sözsüz kazanılsınlar.” (Petrus’un 1. Mektubu, 3/18)

Kadının bu itaatini bir hiyerarşiye dönüştürerek açıklayan Pavlus olmuştur. Kadının yukarıda çizilen insani profili Pavlus’u onu varlıklar arasında belli bir yere koyarak kategorize etmiştir.

Nitekim Pavlus, kadının kocasına Rabbe bağlı olduğu gibi itaat etmesini emrettikten sonra şunları eklemektedir;:

“Çünkü bedeninin kurtarıcısı Mesih kilisenin başı olduğu gibi, erkek de kadının başıdır. Nitekim kilise Mesih’e tabi olduğu gibi, kadınlarda böylece her şeyde kocalarına tabi olsunlar.”

Burada iki önemli noktaya dikkat çekilmektedir. İlki, Mesih-kilise ilişkisi karı-koca arasında kurulmakta ve kıyastan hareketle kilisenin varlığı Mesih’e bağlı olduğu gibi kadının varlığı (ve kurtuluşu) erkeğe bağlı olduğu vurgulanmaktadır. İkincisi ise “her şeyde kocalarına tabi olsunlar” ifadesinde net olarak görüldüğü gibi kadının iradesini tamamen ipotek altına alan mutlak itaat istenmektedir.

Diğer bir yerde ise Pavlus şöyle demektedir; “Fakat bilmenizi isterim ki, her erkeğin başı Mesih ve kadının başı erkek ve Mesih’in başı Allah’tır.” (Pavlus’un Korintlulara I. Mektubu, 11/3)

Böylece [Kadın → Erkek → Mesih → Allah] sıralamasıyla kadının Allah’a ulaşabilmesi ve onu razı edebilmesi için hem kocasına ve hem de Mesih’e itaat etmesi dini bir zorunluluk olarak da belirlenmiş olmaktadır.

Bu araçlarla Tanrıyı razı etme tezi kadının sanki kendi üstünde yer alan tüm sınıf ve makamlarla kölelik ilişkisinde olabileceği izlenimini verebilmektedir.

“..bilmez misiniz ki, ey kardeşler (çünkü kanunu bilenlere söylüyorum), kanun adama yaşadığı müddetçe hâkimdir. Çünkü kocalı kadın kocası sağ oldukça kanun ile ona bağlıdır. Fakat kocası ölürse, koca kanundan azat olur. Şöyle ki, başka bir erkeğe varırsa, zaniye değildir.” (Pavlus’un Romalılara Mektubu, 7/1-3)

Kadınların kilisede nasıl davranması gerektiğini anlatan ifadeler de kadının öğrenme hakkını kısıtlayıcı niteliktedir.

“Mukaddeslerin bütün kiliselerinde olduğu gibi, kiliselerde kadınlar sükût etsinler; çünkü onlara söylemek için izin yoktur. Ancak Şeriatın da dediği gibi, tabi olsunlar. Ve eğer bir şey öğrenmek isterlerse, evde kendi kocalarına sorsunlar; çünkü kadına kilisede söylemek ayıptır. (Pavlus’un Korintoslulara I. Mektubu, 14/33-36)

Kadını kocasının bilgisiyle sınırlamak onun erkekten daha az akli melekeye sahip olduğunu ima edici bir tavidir. Aynı şekilde Hıristiyanlığın ibadet, eğitim ve diğer yönlerden en temel kurumu olan kilisede kadına getirilen bu kısıtlama dini ritüellerdeki rolünü de belirleyecek ve onun dini merasim idaresini doğal olarak engelleyecektir.

Kadının kilisedeki bu konumu onun Allah karşısındaki konumunun bir yansımasıdır. Nitekim Allah’a dua etmenin emredildiği bir yerde kadından bunun istenmediğini görmekteyiz;

“Şimdi isterim ki erkekler her yerde tahir eller kaldırarak gazapsız ve nizasız dua etsinler. Aynı surette kadınlar, saç örgüleri ve altın yahut inciler yahut çok pahalı libasla değil, sade kıyafette, hicap ve vakar ile ve (takva sahibi olduğunu iddia eden kadınlara yakışır surette) iyi işlerle kendilerini tezyin etsinler. Kadın tam tabiiyetle sessizce olarak öğrensin.” (Pavlus’un Timoteos’a I. Mektubu, 2/8-11)

Burada açıkça görüldüğü üzere sanki kadının duasına ihtiyaç yok vurgusu yapılmakta ve ayrıca kadının ancak sessizce öğrenmesine izin verilmektedir. Kadının akli, sorgulama, soru sorma ve görüşlerini dile getirme açısından devre dışı bırakılmıştır. Nitekim bu ayetin devamında;

“Fakat kadının öğretmesine ve erkeğe hâkim olmasına izin vermem, ancak sü-kûta olsun.” (Pavlus’un Timoteasa I. Mektubu II/12)

Burada Pavlus kadına getirilen bu kısıtlamayı hemen onu devam eden ayette şu iki gerekçeye dayandırmaktadır;

“Çünkü önce Adem, sonra Havva yaratıldı ve Adem aldanmadı fakat kadın aldanarak suça düştü.” (Pavlus’un Timoteosa I. Mektubu, 2/13-14)

Diğer bir yerde kadının da dua etmesine vurgu yapılmakta iken kadının başı örtülü dua etmesi istenmektedir. Ancak erkeğin başının açık, kadının ise kapalı olarak dua etmesi gerekçelendirilirken kullanılan dayanaklar Hıristiyanlık inancının kadın ve erkeği tanımlaması açısından oldukça önemlidir.

“Başı örtülü olarak dua eden yahut peygamberlik eden her erkek başını küçük düşürür. Fakat başı örtüsüz olarak dua eden yahut peygamberlik eden her kadın, başını küçük düşürür. Çünkü tıraş edilmiş olmakla bir ve aynı şeydir. Çünkü eğer kadın örtünmüyorsa, saçını da kesilsin; fakat kadına saç kesmek, yahut tıraş olmak ayıp ise, örtünsün. **Çünkü erkek, Allah’ın sureti ve izzeti olduğu için, başını örtmemelidir, fakat kadın erkeğin izzetidir. Çünkü erkek kadından değil, fakat kadın erkektendir. Çünkü erkek de kadın için değil, fakat kadın erkek için yaratıldı.**” (Pavlus’un Korintoslulara 1. Mektubu 11/4-10)

Pavlus’un bu ifadeleri erkek-kadın eşitsizliğini göstermesi noktasından oldukça önemlidir. İncil’in bazı yerlerinde kadın ile erkeğin evlendiklerinde bir olduklarını söyleyen ifadeler yukarıdaki Pavlus’un yorumlarıyla birlikte değerlendirilmelidir. Kadın ve erkeği iki ayrı cins ve iki ayrı varlık olarak kabullenmek ve birini diğerinin varlığıyla ortaya çıktığını söylemek pek tabii olarak iki ayrı sınıfa doğurur. Bu anlayışın hâkim olduğu Batı toplumlarında feminist hareketin çıkışını anlamak mümkündür.

Pavlus söylediklerinin tartışmaya neden olduğunu bildiğinden bunu biraz daha detaylı anlatmaya ve gerekçelendirmeye çalışmış, ayrıca muhataplarına bunu sorarak onaylamalarını istemiştir:

“Bunun için melekler sebebinden kadın, başı üzerinde (birinin) hâkimiyet almine malik olmalıdır. (...) Siz kendi nefsinizde hükmedin; kadının örtüsüz Allah’a dua etmesi yakışır mı? Tabiat bile size öğretmiyor mu ki, erkeğin uzun saçlı olması kendisi için hürmetsizlik, fakat kadının uzun saçlı olması kendisine izzettir. Çünkü saç kendisine örtü olarak verilmiştir. Fakat eğer bir kimse çekici olmak istiyorsa, bizim böyle bir âdetimiz yoktur, ne de Allah’ın kiliselerinin vardır.”

Yeni ahitte ideal olanın ve kendini Mesih'e adayan kişinin kadından uzak durmasının öğütlediği bazı ifadeler aslında kadının şeytanın en kuvvetli silahı, hatta Mesih'e ve Allah'a bağlılıktan uzaklaştıran bir varlık olduğunu öne çıkarmaktadır.

Hıristiyan bilinçaltında kadını erkeğin altına koyan bu anlayış erkeğin kadından uzak durdukça temiz kalabileceğini ortaya koymaktadır.

“Şimdi yazdığınız şeylere gelince: Adam için kadına dokunmamak iyidir. Fakat evlenmemişlerse ve dul kadınlara diyorum. Benim gibi kalsalar, yoksa evlensinler. Çünkü yanmaktan ise evlenmek daha iyidir.”(Pavlus'un Korintoslulara III. Mektubu, 6/1,8-9)

“Fakat kızlar hakkında Rabden emrim yoktur; fakat itimada layık olmak için Rab tarafından merhamete nail olmuş bir adam olarak rey veriyorum (...) insana olduğu gibi kalmak iyidir. Kadına bağlı mısın? Çözölmeyi arama. Kadından çözülmüş müsün? Kadını arama! (...) Evlenmemiş adam nasıl Rabbi hoşnut etsin diye Rabbin şeyleri için kaygı çeker. Fakat evlenmiş olan adam, nasıl karısını hoşnut etsin diye dünya şeyleri için kaygı çeker ve taksim olunur (...) Ve böylece kendi kızını evlendiren iyi eder; ve evlendirmeyen daha iyi eder.” (Pavlus'un Korintoslulara I. Mektubu, 7/25,27,32,33,38)

Sonuç olarak Yeni Ahit çerçevesinde kadının ele alınışı ona birçok kısıtlamalar getirmiş dini, hukuki ve sosyal statüsünü erkeğin altına koyacak nitelikte kişisel iradesini bir çok açıdan ipotek altına almış ve en fazla yükseldiği konum olarak erkeğin yardımcısı olma hakkını ona tanımıştır. Yeni ahitte adı geçen ve müspet değerlendirilen kadınlar da bu çerçevede değerlendirilmesi gereken kişilerdir.

Ancak zaman zaman onlara peygamberlik ve üstünlük atfedildiği yerlerde onların ancak Allah veya Mesih tarafından kadınlar arasından seçilmiş kişiler olduğu söyleyebiliriz. Aksi takdirde onların konumu çizilen çerçeve ile çelişki arz etmektedir.